

Zrinskega *General* i njegov *lakrdijaš*. Proza ima težave že zaradi izbire narečja. Nekateri izvorni prozni sestavki se nagibajo k folkloristiki.

Kritični, zanimivi in koristni so nekateri eseji ali kulturni članki o slovstvenih vprašanjih, o novih podatkih, o kajkavščini Slavka Batušića, Dubravka Jelčića, Jože Skoka, Baldanija, Antuna Šojata, Simuna Jurišića in dr. Značaj člankov z drugih področij ustvarjanja (po večini so zanimivo zastavljeni) naj bo prepuščen sodbi strokovnjakov teh strok.

Časopis *Kaj* prinaša okusne likovne ilustracije.

Splošno daje soliden vtis. Okrog sebe je revija zbrala vrsto ljudi v kulturnem središču in aktivizirala številne posameznike v provinci za koristno delo. Književno ustvarjanje se je razgibalo in že dalo rezultate. Čas bo verjetno odkril nove talente, ki naj bi nadaljevali bogato izročilo preteklosti. Časopis *Kaj* je dal nove pobude za preučevanje hrvatske kajkavščine. Znanje o kajkavskem področju v različnih panogah in otenkih se je zelo razširilo, tako da je kajkavsko področje marsikje odkrilo svojo dušo.

Emil Štampar
Filozofska fakulteta Ljubljana

HRVATSKI JEZIKOSLOVNI SLOVAR*

Hitra, temeljita in obenem gospodarna informacija olajšuje znanstveno delo, prav tako potrebna pa je pri vsakdanjem praktičnem delovanju v izobraženskih poklicih. Jezikoslovni slovar, ki se je pojavil na sosednjem hrvatskem književnem trgu, prav zaradi tega zasluži tudi pozornost slovenistov in vseh strokovnih delavcev, ki se kakorkoli srečujejo z jezikovnimi vprašanji. Delo je nadvse važen priručnik jezikoslovcu, pa tudi slovstvenemu zgodovinarju, ki ga spoznanje, da je vsako leposlovno delo jezikovna ustvaritev in ves njegov čar ravno v jezikovnem izrazu, sili, da se temeljito pogloblja v jezikovne strukture.

Osemjezičnost, ki jo navaja naslov slovarja, je izvedena pri vseh jezikovnih izrazih, ki so v mednarodni rabi. Taki pojmi so ponajveč samostojna gesla, pogosto pa tudi kot strokovni izraz, ki ni sam svoje geslo, marveč se pojavlja v razpravljanju znotraj drugega gesla. Postopek je povsod enak. Besedi geslu sledi razlaga njenega pomenkega izvora ter prevod v latinščino in šest velikih evropskih jezikov. Soočenje oznake istega pojma v šestih modernih jezikih potrjuje, kako zelo neenotno je jezikovno izrazje in izrazje bližnjih strok. Za isto besedo se v raznih jezikih krijejo različne vsebine, in nasprotno: en in isti pojem je pogosto izražen povsem različno. Osemjezični jezikoslovni slovar bo zaradi tega dobrodošel pomočnik vsem, ki se na raznih jezikovnih področjih bavijo s strokovnim izrazjem. V dvomnih primerih nam bo zanesljiv svetovalec, da ne bomo še povečevali obstoječe zmede. Na koncu jezikoslovnega slovarja so na 110 straneh abecedni indeksi v sedmih jezikih; tako najdeš za tuje strokovne izraze ustrezni hrvatsko-srbski izraz in s tem pot do njegove razlage v slovarju. Po tej svoji strani bo slovar nedvomno dobil mednarodno veljavo, ker je prvo leksikalno delo s tega področja, ki se je strogo sistematično na vsej širini predmeta lotilo naloge primerjanja jezikoslovnega izrazja v vodilnih evropskih jezikih.

Vendar težišče slovarja ni na njegovi osemjezičnosti, marveč na razlagi jezikovnih pojavov in njihovih poimenovanj. Slovar je diahroničen, zato obsega gradivo celotnega zgodovinskega razvoja stroke. Jezikoslovje ima za seboj dolgo izročilo. V zahodno kulturo se je zraslo celo z globljimi koreninami, kakor jih imata v nji grška književnost in filozofija. Avtor slovarja si je zelo prizadeval, da ni zabrisal izrazja, ki je na-

* Rihard Simeon, ENCIKLOPEDIJSKI RJEČNIK LINGVISTIČKIH NAZIVA na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, talijanski, španjolski, I—II. Zagreb, Matica Hrvatska, 1969. LXIV + 1012, XIII + 928 str.

stalo v starem in srednjem veku in je vgrajeno v temelje modernih oznak. Enako vidna je tudi skrb za domače izročilo, kakor odseva v hrvatskem jeziku in njegovem izrazju iz renesansne in kasnejše dalmatinsko-dubrovniške književnosti. V slovarju je čez dva tisoč starejših hrvatskih in srbskih strokovnih pojmov in izrazov. Le manjši del tega so sprejeli že starejši besednjaki, večji del je bil vzet neposredno iz virov samih za to izdajo. S tem je poudarjena navzočnost Dalmacije in notranje Hrvatske v evropski kulturi, obenem pa je ustvarjena podlaga, na katero se je moglo opreti novo izrazje.

Kljub vtakanemu prikazu zgodovinskega razvoja v luči jezikoslovja in kljub poudarku, ki je dan izročilo, je ta slovar izrazito sodoben. Naslonjen ni na katero jezikoslovnih šol, ampak na vsa jezikoslovna prizadevanja v vsej njihovi notranji pisanosti. Pri geslih *lingvistički*, *lingvistika* (I 765—773) je orisana vsa zapletena razvejanost te znanstvene panoge od F. de Saussurja sem z njenimi mnogimi šolami in smermi. Po izčrpnem informativnem delu *Pravci u lingvistici* Milke Ivić (1963, Ljubljana) je to že drugi prerez modernih jezikoslovnih smeri iz peresa jugoslovanskega strokovnjaka.

Rihard Simeon, profesor na zagrebški Filozofski fakulteti, svoje široko zastavljene naloge ni mogel opraviti sam. Pobuda za delo je nastala v krogu Jezikoslovnega oddelka Hrvatskega filološkega društva, ki je v preteklih dveh desetletjih sploh srečno vodilo obe slavistični področji, jezikoslovno (časopis *Jezik*) in literarnoteoretično (*Uvod v književnost*, 1961 in 1969, in *Umjetnost riječi*).

Čim močnejše se je uveljavljalo moderno jezikoslovje, tem obsejnejša se je zdela njegova problematika in tem širši je bil krog njegovega izrazja. Ker ni nastajalo iz enega središča, marveč se jih je istočasno oblikovalo v Evropi in Ameriki več in je vsako razvijalo svoje poglede na jezik in rabilo svoje oznake, so se vse močnejše uveljavljali krogi posebnih terminologij. Kdor se želi znajti v tem mnogoličnem svetu, se mora pač poglobljati v sestav vsake šole posebej, če so mu seveda pristopne njene izdaje. Simeon je pri delu za slovar zbral 12 sodelavcev z raznih jezikoslovnih področij. Ti so obdelali gesla svoje ožje stroke, še pogostejše pa so prispevali samo tisti del gesla, ki je spadal v njihovo področje. Med njimi sta fonetika Petar Guberina in Ivo Škarić, indoevropeist Radoslav Katičić, anglista Rudolf Filipović in Vladimir Ivir, romanista Josip Jernej in August Kovačec in drugi. Vsak prispevek, tudi najmanjši, je strogo zaznamovan s šifro svojega avtorja. Simeon in sodelavci so v celoti izpisali gesla štirinajstih dosedanjih slovarjev jezikoslovnega in filološkega izrazja in 24 nadaljnjih, deloma izpisali ter izčrpali izrazje iz nadaljnjih 670 tujih in domačih del. Avtor je v obširnih uvodih v oba zvezka prikazal načela, po katerih je delo sestavljano, in problematiko, ki se je odpirala. V prvi knjigi je popolna bibliografija vseh virov.

Pojmi so s časom in rabo izpreminjali svoj pomen. Premnogi primeri v slovarju kažejo, da jim ni bilo mogoče določiti vsebine, ki bi veljala vedno in povsod. Pri tem se odkriva vestnost pisca slovarja. Simeon v takih primerih nikakor ni težil k poenostavljanju, marveč nasprotno, k čim natančnejšemu popisu vseh dosedanjih rab danega pojma. Pomen izraza so avtorji določali deloma sami, deloma pa so besedo prepuščali tvorcu dane teorije; zato pogosto in ponekod tudi obširno citirajo iz izvornih del. Prebiranje slovarja je zato napeto sprehajanje skozi miselnost nemirnih novejših temeljnih raziskovalnih potekov in starih, zdaj že premaganih dob.

Delo seveda želi biti strogo sodobno. Največja pozornost je posvečena opisu jezikoslovnih šol in smeri in razvoju izrazja nestrukturalnega jezikoslovja od 1900 dalje, zlasti pa strukturalnemu jezikoslovju de Saussurja in vseh nadaljnjih šol v tej smeri — ženevske, fonološke, strukturalistične, ameriške jezikoslovne, glosematične, semantične, matematičnega jezikoslovja in drugih otenkov. Ker sta se z razvojem jezikoslovne stilistike in z imanentnim pristopom književnemu delu zopet tesno zbližali področji jezikoslovja in slovstvene znanosti, slovar podaja izrazje s področja, ki sodi v besedno umetnost.

Simeon navaja, da so v slovarju zajete vse stroke jezika in obrobne stroke modernega jezikoslovja, in sicer fonetika, fonologija, oblikoslovje, skladnja, sintagmatika, zgodovinska slovnica, primerjalna indoevropska in slovanska slovnica, stilistika, slovaroslovje, semasiologija, pravopis, dialektologija; akustika, avdiometrija, anatomija in fiziologija, psihofiziologija, patologija in defektologija govora in govornih organov; poetika, metrika (prozodija) in retorika. Dodani so pglavitni nazivi iz tekstologije in tekstne kritike, splošne filozofije, logike, psihologije, estetike, paleografije, diplomatike in bibliografije, strojnega prevajanja in imena starih jezikovnih spomenikov. Podani so opisi 2500 jezikov in 800 vrst pisave (Uvod, str. XXIV). Toliko področij se je moglo v jezikoslovnem slovarju najti na skupnem mestu le, ker se je raziskovanje jezika silno poglobilo. Slovar je v bistvu dokument o življenju jezika.

Izdaja je pomembno znanstveno in veliko oranizacijsko in založniško dejanje. Posebne težave ima vsak podoben slovar s praktično dvojezičnostjo v jezikoslovnem izrazju, ki se uveljavlja skoraj pri vseh kulturnih narodih z rabo mednarodnih in domačih nazivov. Pri nas je racionalni Ramovš v tisku in pri predavanjih rabil ponajveč mednarodno izrazje, Toporišič pa se trudi, da bi lepota in čistost knjižnega jezika prihajali do izraza tudi v jezikoslovnih in drugih spisih. Slovar je v tem moral biti širok, ker mora zadostiti vsem potrebam. Tako se gesla pojavljajo v obliki z latinsko podstavo in s hrvatsko-srbskim izrazom. Pričakovali bi, da bo v takem primeru pri domačem nazivu le kazalka, ki bi napotila na razlago ob tuji obliki. Vendar ni tako. Razlagi najdemo na obeh mestih, in pogosto nista istovetni. Če vzamemo kot poljuben primer geslo *kondicional* (I 684—685) in *pogodbeni način* (II 74), vidimo, da je razlaga pojma na prvem mestu mnogo bolj obširna in da niti dokumentacija zanj ni ista, ker je šlo pri domačem izrazu pač pretežno le za zgodovino njegovega nastanka in uveljavljenja proti tujemu izrazu.

Nas seveda zanima, koliko se enciklopedijski jezikoslovni slovar ozira na Slovence. Med viri za njegovo gradivo najdemo med 169 deli, ki so bila izpisana v celoti, le dve slovenskega avtorja, Nahtigalove *Slovanske jezike* (1952) in *Ruski jezik v poljudnoznanstveni luči* (1946). Pritegnjeni sta bili v zvezi z ruskim jezikom. Podobno je z Miklošičem (*Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*) iz skupine del, ki so bila le deloma izpisana ali povzeta posredno iz drugih del. To je vse.

Kot vir niso bila upoštevana starejša slovenska dela in slovarji, čeprav nudijo gradivo za hrvatsko terminologijo samo. Naj navedem le dva primera. Za rabo imena »Hrvat« (I, 490) navaja slovar kot prvi slovanski vir jezuita Mikaljo, 1649. Po dokumentarni strani bi bilo zanimivo navesti Trubarjevo rabo naziva »Hrvat« 1555 (*Ta Evangelii svetiga Matevža*, Predgovor, in drugod) in jasno rabo *hrvatski jezik v Novem testamentu 1557, Registru 1561 in v Kurtze Auslegung über die Sonntags... Euangelia... 1563*. Nimam pri roki Megiserja, 1592, da bi se prepričal, če se nista izraza uveljavila v protestantski dobi tudi v slovarskem gradivu. Podoben primer so *Bezjaki* pri Trubarju in Juriju Dalmatinu. Kakor je s starejšimi viri, je tudi z novejšimi. Nasprotno so češki viri dobro zastopani. V članku *slovenski (jezik)* je nekaj manjših napak, ki bi jih bilo mogoče odpraviti. Sosedstvo nam nekako ni na korist, čeprav enciklopedijski jezikoslovni slovar sicer teži k natančnosti obvestila.

F. Petré
Filozofska fakulteta Zagreb

ŠTUDIJA O PODLIMBARSKEM

So slovstvena dela, katerih vrednost, pomen in odmev so zaradi posebnega značaja, okoliščin ali celo usode v resnici drugačni in večji, kot bi jim »pripadali« po sicer veljavnih čistih slovstvenih merilih ter pravilih, in med taka se nedvomno uvršča roman Frana Maslja-Podlimbarskega *Gospodin Franjo* (1913). V označenem smislu sta značilni že ob izidu tega »jugoslovanskega romana iz prvih let bosenske okupacije«, kot se